

Slovenske kulturne akcije

Leto XXIII, 8

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Avгust 1976

cankarjeva beseda

Beseda vas razodeva, da niste publikum, temveč slovenski recenzent. Ljudje te sorte namreč ne razlagajo, kakšen da je umotvor, v kakšni in kateri zvezi, da je umetnikovo delo s kulturo naroda in časa, temveč le ugibajo ter izprašujejo, če je umetnik po slaniku dišal ali ne. Kadar doženejo, da je res dišal po slaniku, ugibajo še nadalje, kjé da si je tisti slanik kupil ter kako mu je teknil; navsezadnje zabelijo svojo slaniško modrost še z naukom, kjé da naj si umetnik v prihodnje kupuje svoje slaničke in kedaj da naj jih uživa. Ko je recenzent na tak način opravil svoj posel, si zasučé brke ter je učenjak.

Rekli ste nekoč, da ljubite Heineja. Ali ga boste še ljubili, če vam povem, da je na cesti med Jenó in Weimarjem češplje klatil? Nadvse drag vam je Kette; ali ne bo spoštovanje minilo, če vam razodenem, da si je sam čevlje snažil, ker ga je bilo sram raztrganih podplato? – Povem vam, da ni prepeval tisti Kette, ki si je čevlje snažil, temveč nekdo drugi, katerega mu nihče ne pozna in ne sme poznati obraza. Povem vam tudi, da tistih žalostnih in veselih zgodb nisem pisal jaz, ki govorim z vami in ki vas imam od srca rad; pisal jih je človek, ki ga ne poznate in ga nikoli ne boste poznali.

Vi pa, ljubi moji, se ravnajte, kakor sem rekél: ne delite naukov meni, delite jih občinstvu! Recenzent je ogledalo, v katerem kaže umetnik narodu pomen in namen svojega dela. V naših krajih pa so ogledalo obrnili, tako da vidi umetnik v njem svojo spako, narod pa strmi na prazen papir.

Če pa vse to preišlimo, ni prav nič čudno, temveč popolnoma naravno, da sodi med Nemci o umetnosti in umetnikih Richard Muther, med nami pa Bolčev Pepe.

»bela krizantema«

bara remec

razstavlja keramiko in risbe

OB letu, kar smo občudovali njeno drugo likovno razstavo olj, ki jo je poimenovala *Argentinski sever in jug*, nas bo akad. slikarka **BARA REMEC** presenetila s predstavitvijo novih likovnih dosežkov, s *keramiko in risbo*. Ustvarjalna tehnika, ki je do zdaj na javnih razstavah pri umetnici nismo dočno poznali, slutili pač; saj ni bila skrivnost, da se ob vnetem zamahu s čopičem rada odpočije tudi pri plastiki, naj ji je ustvarjalna tvar glina, les ali kovina: misel mi objema lesene abstraktne figure na stopnišču Slovenske hiše v Buenos Airesu, pa spet eterično gibke, čeprav kovinske, mučeniške duše na steni slovenske votivne cerkve Marije Pomagaj.

S TOKRATNO razstavo keramike in risb nadaljuje umetnica vsebinsko v istem poetično vzgibanem svetu prastare, predkolumbovske Amerike, ki ga poznamo že z obeh njenih prejšnjih razstav. A zdaj se nam izkaže v zaznatjih, ki vedro presežejo njej lastni ekspresionistični, včasih že rahlo surrealistični slikarski izraz v olju velikih in malih platen; pred njene umetniške emocije žejnega gledalca postavlja plastično, konkretno figuro, oživi razstavní prostor z na vid okamenelimi liki, ki jih navdihuje prebogata, pa tako premalo poznana ameriška mitologija. Ob pogledu na patinirane Barine keramike se nam odstira zastor čudežnega sveta prastarih verstev, neznan dih po božjem srhne v zavzete oči; zdi se ti, da otrpnjen živiš predinkovski, predmayerovski, predazteški misterij. Sanje zameglene davnine, ki se neugasna toči prek ugaslih ognjeniških žrel andinskih v vek zasneženih vršacev, so resničnost na stezaj roke. Bajeslovni svet araukanskih primitivcev se druží z mistiko inkovskega Olimpa; umirjeni zanos azteške kulturnosti se spleta s preprosto živostjo bolivijske nabreklosti; fantastika urokov se umika zgovornosti obrednega besedja. To je svet vijolične davnine; svet Ognja in svet Sonca; svet Zlata in svet Zvezd; svet spočetja Nove zemlje in privid Eldorada.

To in več nam posreduje umetnica z najnovejšimi stvaritvami keramične plastike.

DOPOLNILO razživljenemu, pestremu svetu plastičnih figur je dolga vrsta risb. Študije, ki pobujajo zasnovó za dognane stvaritve v olju, v pastelu, v grafiki, v akvarelu, v plastiki iz bariloške gline. Bežni odbliki notranjega snovanja, ki jih slikarka z igrivim zanosom meče v papir. Osnovna govorica poznejšega slikarskega poema, araukanske balade, koljevske romance. Osnutki, ki z meteorično naglico love drug drugega. Simfonična uvertura v koralno plastični misterij patiniranega keramičnega mnoštva figur in oblik.

BARE REMEČEVE umetniški, poetični svet se na letošnji razstavi odpira gledalcu v polnosti razživljenja. Vsem razumljiv. Vsem dostopen. Zgovoren in pester, v motivih in po vsebini. Svojska umetniška govorica redkih, zelo redkih umetnikov, ki kot Bara žive iz resnične, še neugasle – ugašajoče pač – pristne, nezmaličene in neevropeizirane Amerike. Verjetno, da prav zato Barina umetnost ne najde pravega odmeva pri večinskem argentinskem odjemalcu likovne pojavnosti, četudi ji resna in strokovna kritika daje vsa priznanja, kadar se le prereditko s svojimi stvaritvami prenese v veliki argentinski kulturni svet. Ne najde odmeva, pravim, ker živi, čuti, doživlja, oznanja namenoma pozabljeni in krivično prezirani prvinski svet, ki je belemu vrinjencu na ameriških tleh že skoraj pol tisočletja v zadosti zgovoren očitek krivic, nasilja, krvi, smrti... Pizarrov pohlep po inkovskem zlatem runu, ki je povrgel najgusnejši genocid v ameriški zgodovini, še ni maščevan; ameriški Olimp Macchu Pichu kot grozljiv vekoviti prst tožnika predira mistično meglo in grize v Sonce po pravico. Mayerovska skrivnostna znamenja, krogoteki in risi po gvatemalskih in yukatanških puščah za zastori skrivnostnih ovijalk zelenega pekla kličejo srh ob usodni smrti (ali begu?) tisočev, ki jih je zdrobila ibernska sekira. Onemele piramide po azteških planjavah v obližju ugaslih vulkanov po Mehiki znanijo ljudem in svetu, da je Hernán Cortés z ognjem in mečem usužnjil ameriško svobodnost evropskemu pohlepu za ceno krvi...

PREGANJANJA in krivice, spomin na krvavi pokol in na trnovo pot slovenskih bratov – vse je umetnica doživela – jo še bolj nagiblje v svet preganjanega, mučenega, zavrženega Indijanca. Z njim se čuti duhovno povezana, trpi z njegovim trpljenjem, joče z njegovo ugaslo solzo, poje z njegovo balado – ker živi z njim svoj osebni, slovenski jad. Upira se krivicam vrinjenca, ker tudi slovensko svobodnost ob Savi in Dravi tepta vrinjenec. Veliki beli svet gre prezirljivo mimo takšnih navideznih nepomembnosti, kot sta prezirljivo šla mimo ranjenca duhoven in levit na poti v Jeriho. In vendar: kaj ni ta mimobežni prezir bele nadutosti le beg pred lastno živo vestjo, ki kot v starih tragedijah ne utihne, dokler ni usodnost zadoščenja dopolnjena?

TE misli se prebujajo, ko se zatapljaš v svet Barine ameriške prastare, še žive mistike. Razstava bo vsem,

ki se ji bodo približali z odprtim srcem, odstrla mnogo, premnogo takšnih in podobnih doživetij.

Vemo, da je le nova stopnica v zmeraj živem razsežju slikarkine umetniške poti. Kulturna akcija s priznanjem, spoštovanjem in z iskrenim zadoščenjem spremlja njeno ustvarjalno izraznost. Čuti in prizna, da je prav BARA REMEC med tistimi redkimi umetniki lika, pesmi, kretnje in melodije, ki edini predstavljajo resničen vrh svobodne slovenske umetnosti v svobodnem svetu.

Zato je njena letošnja razstava potrdilo slovenske umetniške in kulturne zmogljivosti v svetu in hkrati priča – prav v Cankarjevem letu – da narod takšnih umetnikov, kot je Bara Remec, ni zapisan smrti.

nikolaj jeločnik

iz slovenske kulturne akcije

kronika kulturnih večerov

PLURALIZEM V CERKVI. O temi je na 4. kulturnem večeru v soboto, 10. julija 1976, v gornji dvorani Slovenske hiše, predaval dr. Mirko Gogala, v okviru teološkega odseka. Predavanje, kot vsi dosedanji Gogalovi nastopi, je pritegnilo veliko poslušalcev, ki so z vidnim zanimanjem sledili govornikovim izvajanjem.

Uvodoma je dr. Gogala pojasnil pomenoslovni razvoj izraza pluralizem, ki ga loči v pravega in napačnega. Hkrati pa se je ob pluralizmu dotaknil tudi verske krize in krize civilizacije.

V prvem delu je govoril o psihosociološkem vplivu pluralizma v Cerkvi in zastavil trditev, da je „današnji človek med sredotočnimi in sredobežnimi silami“, ki jih predstavljajo: planetizacija in osamljenost; ravnovesje med enotnostjo in različnostjo v Cerkvi po 2. vatikanskem koncilu. Posebej je pokazal na neuravnovešenost radikalnega pluralizma v pokoncilski dobi, ki se kaže „v krizi treh bistvenih krščanskih idej: v zanikanju cerkvene edinosti; v nadomeščanju razodetja s človeškimi znanostmi; v anonimnih kristjanih“.

V drugem delu se je predavatelj dotaknil filozofskih vpli-

vov na pluralizem v Cerkvi. Spregovoril je o krizi moderne filozofije in hkrati o verski krizi. Ob krizi v moderni filozofiji je omenil odprtje za stvarnost v klasični filozofiji v primerjavi z modernim skepticizmom, ki pretirava subjekt (Hegel, Nietzsche, Stuart Mill). Odklonil je relativizem marksistične sociologije, kot tudi Marcusejeve nauke, ki uče kulturno revolucijo. Ob verskem skepticizmu je poudaril, da se moderni verniki upirajo božji resnici, ki oznanja Boga kot temelj edinosti. Človek kot subjekt vere je temelj različnosti. Pravi pluralizem spoštuje objektivnost vere in morale, medtem ko se napačni pluralizem trudi iznajti osebno vero in moralo.

Ob različnih vrstah pluralizma se je predavatelj pomudil v tretjem, sklepnem delu. Govoril je o bistveni razliki med pluralizmom kohezije in različnosti, pa pluralizmom razkola ali nesoglasja. Ob pluralizmu na različnih področjih cerkvenega življenja je omenil liturgični, teloški, cerkveni, moralni in kulturni pluralizem.

Pester pogovor po predavanju je dokazal resnično željo mnogih zdamskih izobražencev po pogostejšem razpravljanju o takšnih akutnih vprašanjih naše sodobnosti.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

LIKOVNI ODSEK

bara remec

razstavlja

keramiko in risbe

razstava bo odprta v gornji dvorani slovenske hiše v Buenos Airesu, v soboto, 4. septembra 1976, ob osmih zvečer; uvodno besedo bo spregovoril arh. Jure Vombergar, vodja likovnega odseka; umetnica bo ob tej priložnosti predstavila tudi svoje najnovejše magnetofonske zapise izvornih araukanskih balad in romanc. — Ogled razstave bo tudi v nedeljo, 5. septembra 1976, od 10 do 12; v soboto, 11. septembra, od 20 do 22; pa v nedeljo, 12. septembra 1976, od 10 do 12.

list iz dnevnika ob petdesetletnici Kosovelove smrti

sobota, 29. maja 1976

A tudi v njegovi korespondenci je kaj, česar ne bi dal za kakšen »akademski« esej. Na primer, za kakšen esej o Kosovelovi ideologiji.

Tako piše med drugim Mariji Skrinjar dne 31. maja 1926, (piše brat Stano – op. Glasa), torej dva dni po Srečkovem pogrebu:

»... In revež je svoj konec slutil! Ko ga je zdravnik v Ljubljani spravil pokonci, je, pomislite, ob slovesu iz Ljubljane izročil svoji študentovski gospodinjci denar za dve sveči v čast Mariji. Sam jih ni hotel kupiti, češ da je premalo veren. Gospodinja pa je vprašala, če ima kaj več vere in, ko mu je povedala, da je še ima nekoliko, jo je prosil, naj izpolni njegovo željo...«

Toda kaj!

Toda kaj, ko pa ob kakšni okrogli mizi utegne Vidmar reči, analogno kakor je rekel za Cankarja, da je bila pač Marija za Kosovela poosebljene kraške vegetacije. In da tiste sveče lahko razumemo tudi kot avtomobilske...

ALOJZ REBULA

mladika, trst, št. 7, 1976

med nami živi s svojim nevidnim glasom

SREČKO KOSOVEL sodi med nadse svojevrstne slovenske pesnike, mojstre nove umetniške besede, ekspresionistične preroditelje narodne kulture in literature. Bil je eden nejpomembnejših ustvarjalcev svojega časa, ki je zlasti z nekaterimi novimi pesniškimi teksti konstruktivističnega in futurističnega značaja dal vreden prispevek ne le slovenski, temveč tudi evropski kulturi na sploh. O tem pričajo končno tudi prevodi njegove poezije v francoščino, italijanščino in v nemščino.

Srečko Kosovel, ki se je rodil leta 1904 v Sežani na Krasu, je kljub zgodnji smrti pred petdesetimi leti ustvaril v zboru slovenske literature nad vse novo, izvirno, a tudi močno človeško in prirčno lirično melodijo. Ta melodija je povezana s Kosovelovim družbeno-kritičnim čutenjem, ki se je kazalo tudi v pesnikovi esejistični in člankarski dejavnosti.

Tudi tedaj ko je bil med leti 1916 in 1926 v Ljubljani najprej gimnazijec in potem slušatelj slavistike in romanistike na univerzi, v duhu ni mogel zapustiti svetle in vetrovne domačije v Tomaju na Krasu, ki je takrat spadal pod Italijo. Izgoreval je v hrepeneči ljubezni do matere, do dišečih in šumečih borovih gozdičev in do kamnite, revne, vetrovne, preproste kraške pokrajine in njenih ljudi. Ljubezen do domače zemlje spremlja Kosovela kljub njegovi poznejši svetovljanski fazi, v kateri biča polom človečnosti in dekadenco Evrope, takorekoč do smrti.

Zasluga Srečka Kosovela pa je nedvomno v tem, da je svoj domači, čustveno podoživeti kraški svet znal povezati z univerzalnimi človeškimi problemi in ga tako raztegniti čez ves svet. Pesmi mu je navdihnil nemirni in nejasni čas preloma takoj po prvi svetovni vojski. V drznih verzih in strmoglavih miselnih skokih je posegel v splošne civilizacijske in svetovljanske probleme in spregovoril o dekadentni civilizaciji, tehnokratskem in militarističnem propadu in razpadu, o smrti zdravega in človeškega, o krizi duha in o krizi človeka. Ta kritika splošnih svetovnih razmer se je pri Kosovelu bolj kot pri kateremkoli drugem tedanjem slovenskem pesniku povezala s plastmi filozofskega in metafizičnega dojetanja univerzalnega kozmosa in kaosa.

Kosovelove pesmi vsebujejo najrazličnejše motive. Vedno znova vdira vanje občutek samote, utrujenosti, razočaranj. Iz tujega sveta strmi na tiha kraška polja, a tudi na Krasu je samota neznosna. Nenadoma zagledamo bele kraške poti v drobnem jesenskem dežju, ko so jutra siva, ko bori ne šume in le ptice brinovke vztrepetavajo in vzletavajo. Pesniku se zazdi, da le te trdožive in skromne kraške ptice čuvajo to svojevrstno in starodavno slovensko zemljo, vidi jih, kako same lete preko sive jesenske pokrajine, a kruti človek jih zasleduje in ubija. Druga pesniška podoba prikazuje osamelo kraško pokrajino, brez latnikov, sadeži so že obrani, vas je zavita v nočno meglo, le tu in tam še sveti luč in prasketa ogenj. Ljudje sede ob ognjišču, še bor vreseče vztrepeta, ko se mu skuša približati. Le v vročih, brezveternih nočeh, ki jih popisuje v neki drugi pesmi, v nočeh, ko v vinogradu med brajdami žari listje in zori grozdje, pozablja na tesnobno osamljenost.

Vedno znova se bori proti socialnim krivicam in politični zaostalosti, sluti bližnjo smrt, a jo z vizijo nove duhovne preobrazbe sveta in človeka, kot je to vidno tudi v pesnitvi „Rdeči atom“, skuša prerasti. Isti, iz pesimizma rastoči in v novo življenje upajoči optimizem se med drugim kaže tudi v znameniti pesnitvi „Tragedija na oceanu“. Popolnoma novotarske načine je Kosovel odkril v javnosti dolgo nedostopnem pesniškem delu „Integrali“, ki je pred kratkim izšlo tudi v nemškem prevodu Wilhelma Heiligerja pri založbi dr. Rudolfa Trofenika v zbirki Literatura Slovenica v Münchnu. Nekaj pred smrtjo je Kosovel še zapisal: „Kdo je bil? – On! – Bil je človek. Med nami živi s svojim nevidnim glasom, med nami hodi s tiho mislijo, s temi belimi kamni, s tem drevjem živi. Med nami je on, človek neumrljivi, in samo misli, te zemeljske misli, so žalostne, da ga ni.“

Te poglobljene besede se lepo nanašajo na njega samega, na pomembnega slovenskega pesnika z nadslovenskim razmahom, na njega, ki je komaj 22-leten 27. maja 1926 usahnil v Tomaju. Svojevrstni in izvirni pesnik Srečko Kosovel pa ni zanimiv le za ožje slovenske rojake; vedno bolj zna govoriti tudi v drugih jezikih še vedno aktualne duhovne in politične misli.

LEV DETELA

Junija in julija letos je dirigiral dva koncerta argentinskega Državnega simfoničnega orkestra. S prvim je dejansko začel letošnjo simfonično sezono tega najmočnejšega argentinskega instrumentalnega organizma. Vodstvo je letošnje koncerte pripravilo v državnem dramskem gledališču Cervantes.

Šijanec, ki je redni ustvarjalni član v glasbenem odseku Slovenske kulturne akcije že od njenega početka, je v argentinskem glasbenem življenju poznan z umetniškimi imenom Mariano Drago. Na prvem koncertu je dirigiral: Guillerma Graetzerja (argentinski skladatelj) simfonično pesnitev „Sedem prenesrečnih kraljičen“; J. Brahmsa Koncert za violino in orkester, kjer je kot solist nastopil violonist Julián Olevsky; za sklep pa globoko Borodinovo 2. simfonijo, verjetno največjo glasbeno stvaritev ruskega mojstra.

Koncert je bil dogodek za Buenos Aires, ne samo, ker je z njim Državni simfonični orkester začel letošnjo koncertno sezono (dokaj pozno – kot smo v Glasu že poročali, se je redna muzikalna in gledališka sezona dejansko začela že aprila), marveč ker je dirigent segel za prvo predstavitev tega orkestra po izredno zahtevnem sporedu. Kritika je enoglasno z velikimi in strokovno dognanimi priznanji pozdravila ponoven šijančev nastop.

O Graetzerjevi pesnitvi, ki so ji osnova stari španski dvorni plesi, je kritika poudarila, kako je „Drago poustvaril ljubko ozračje, ki ga razstira skladatelj, s prefinjenimi poudarki, dosegel pravšno zvočnost in z njo pridvignil žlahtno razgibanost te očarljive muzikalne stvaritve“. J. Brahmsa violinski koncert, ena najtežjih in najzahtevnejših partitur visoke glasbene romantike, je bil središnji del večera. Kritika ugotavlja, da je šijanec „pri veličastni Brahmsovi stvaritvi v Juliánu Olevskiju našel odličnega virtuozu, ki je dokazal, da ne samo do dna pozna, temveč tudi z dirigentom, kot je Drago, zmore poustvariti zahtevno in čez vse težavno partituro z resničnim estetskim doživljanjem za avditorij“. Z Borodinovo 2. simfonijo, je zapisano, je „dirigent znova povedel orkester v dosežke, ki so prepričali; več: iz njegove interpretacije je želelo resnično veselje. To osebno zavzetost je znal Drago z orkestrom prenesti tudi v poslušalce z neverjetno komunikativnostjo“.

Ob koncu julija je Drago Marijan Šijanec dirigiral tudi 4. redni simfonični koncert istega Državnega orkestra. To-

krat so bile v sporedu tele skladbe: Chaussonova simfonija v g-molu, op. 20; „Niz tangov“, argentinskega modernista Astorja Piazzole; pa Lizstova „Ogrska fantazija“ za klavir in orkester; v tej je pianistični del odigrala priznana argentinska pianistka Ana Maria Mucciolo.

Da je Drago v koncertni del tokrat vnesel Chaussonovo simfonijo, mu kritika šteje v veliko odliko; poudarja celo, da je njena izvedba v šijančevi poustvaritvi prav gotovo med najvišjimi dosežki letošnjega simfoničnega koncertovanja v prestolnici. Simfonija je verjetno med najbolj prepričljivimi skladbami Chaussonovega genija, skladatelja, ki je estetsko in formalno naslednik simfonične šole mojstra Cezarja Francka. Vse premalo uvrščajo v koncertne sporede to veličastno muzikalno stvaritev. Ob šijančevi izvedbi opozarjajo kritiki prav na preveliko odsotnost odlične francoske poromantične simfonične zakladnice sploh na koncertih v Argentini. O šijančevi izvedbi je zapisano, da je „Drago s svojo taktirko pri izvedbi Chaussonove partiture dokazal izredno prefinjeno poznanje tega simfoničnega teksta, ki ga je uspel predstaviti z nenavadnim osebnim zanosom“. Ob Lizstovi Ogrski fantaziji pohvali kritika briljantno pianistično tehniko in prednašanje solistke, „ki se je ubrano družila z nenavadno uravnovešenostjo šijančeve interpretacije“.

Drago Marijan Šijanec je z obema koncertoma pred svetovno javnostjo znova izkazal svoj bogati in izredni glasbeni talent. Je zaželen in iskan pa visoko cenjen dirigent argentinskih, pa tudi drugih južnoameriških orkestrrov; priznan muzikolog kot pedagog na Državni univerzi v La Plati, vrsto let dirigent opernega in simfoničnega orkestra v La Plati. A hkrati vneto sodeluje tudi pri slovenskih koncertnih, posebno polifoničnih podvigih bodi z lastnimi skladateljskimi zapisi, bodi z moderno glasbeno pisavo zapisanimi slovenskimi narodnimi in ponarodelimi.

Svojemu ustvarjalnemu članu, dirigentu šijanecu k letošnjim dosedanjim ustvarjalnim dosežkom Kulturna akcija z zadoščanjem čestita! Želimo mu, da v polnosti svoje glasbene ustvarjalnosti še in še predstavlja slovensko kulturno prisotnost v velikem svetu: po naših umetnikih in znanstvenikih, ki so se znali uveljaviti pred svetovnim zborom, nas bo svet poznal in cenil. Po drugem ne!

n j

pisma

Barine risbe v Arkovi „Ljubezni po pismih“ so s svojo lapidarno lepoto spet vzbudile v meni staro, staro željo, ki jo sicer zaupam aerologu, umetnici sami pe se je ne upam omeniti: Ko bi kdaj hotela narisati – zame, in prav v tem je težava, ker je umetnica tako visoko nad menoj, ki sem le eden izmed 600.000 ljudi na sivozeleni ravnini tokijske periferije – narisati kakšno hišo v Argentini, kjer bivajo Slovenci. Morda med divje lepimi gorami. Ali pa na neizmernih pampah. Ali pa ob starodavno nemirnem morju. Kjerkoli. Za poseben spomin.

Če se kdaj srečaš z ljubeznivo umetnico – bodisi med 307.804 kvadratnimi kilometri Velikega Buenos Airesa, ali pa med 2.700.889 kvadratnimi kilometri Argentine, oboje je možnost, – prosim, zagotovi jo, da te risbe ne nameravam pozneje prodati. Oni dan sem govoril s sorodniki slavnega japonskega slikarja Luka Fudžita; lahko melanholično so mi pripovedovali, kako so šli iskat – zdaj mrtvega – slikarja mladostne risbe k ljudem, ki jim jih je bil naklonil ob tej ali oni priložnosti; šli so jih iskat, da si jih izposodijo za metropolitansko razstavo, pri kateri da bo treba

vladimir kos

aerolog z urednikom

S to objavo sklepamo pismo-aerolog pesnika VLADIMIRA KOSA, iz Tokia, uredniku Glasa.

namestiti policijo zaradi prevelike vrednosti razstavljenih del; šli so jih iskat in jih niso več našli dovolj, ker so baje risbe in slike končale lepega dne na smetišču kot nepotreben papir... Tudi če moja želja ni drugega kot Tomaža Moora stanca o sončnici, ki se pod večer še enkrat obrača k soncu, naj bodo te vrstice izraz občudovanja Barine umetnosti.

Poštar mi je spet prinesel Vestnik (Noticiero), tokrat št. 9-10. Zveselil sem se ponatisa Avgusta Horvata „Kje nas čevlji žuli?“ (Staranje in bodočnost emigracije. Družabna pravda. 1972) – neke vrste potrdilo k temu, kar sem bil zgoraj zapisal o vsej slovenski brezdovski skupnosti. Dasi me g. Horvat v začetku eseja navaja kot nek ekstrem gledanja na emigracijo – „rajši bi videl realnost drugačno“ str. 205; g. esejist misli na moj članek v Meddobju X/2 – zaključuje z ugotovitvijo, da ni treba pripisati staranja celotni emigraciji (prav zaradi česar tudi jaz nisem in še nočem priznati fatalnosti njenega konca): „Zamujeno se res težko nadomesti, lahko pa začnemo in skušamo popraviti naše pomanjkljivosti... Začnimo... Ne pričakujmo...“

ponovno izkrcanje ali pomoči namišljenih zaveznikov. Delajmo... brez preprirov in sumničenj." Našim mladim brezdomcem „dajmo vzgled ponosnega in zdravega Slovenca, da znamo živeti v bratski slogi. To pa, kar se velikokrat dogaja, ubija slovensko zavest v mladih ljudeh in so resnični heroji tisti, ki kljub temu vsemu še čutijo in mislijo slovensko.“ (Str. 209) In pogumno in jedrnato ugotovi: „... komunističnega režima ni mogoče istovetiti s slovenskim narodom. Ta režim je prišel s pomočjo nasilja in ga bo prej ali slej tudi konec. Narod bo živel. Ta narod na slovenski zemlji so... tisoči in tisoči tistih, ki se vsako nedeljo zbirajo v božjem hramu in združijo z nami v duhovno občestvo... Zakaj nekateri dvomijo v njihovo vero in slovenstvo?“ (Str. 208-9). Naj dodam še to, kar sem bral v razpravi „Človeška narava in družbeni red“ (Human Nature and the Social Order. Napisal jo je Ch. H. Cooley in izšla je pri Schocken Books v New Yorku 1964): „Medčloveško izkustvo je stvar predstavnosti, ne fizičnih stikov... So ljudje, ki se lahko živijo v nekaj ljudi in nekaj knjig in doumejo ogromno več kot pa še tako pisano življenje brez pravega življenja... In tisti, ki pravijo, da je mogoče okusiti življenje le z obiski različnih krajev in z različnimi prijemi vsakdanjosti, se vdajajo samoprevari nerazvitih misli... Uravnovešena duševna moč pa se kaže v tem, da človek sočloveka resnično globoko doume, se lahko vanj zmeraj dovolj vživi... Da, čim manj se človek more vživeti v človeka, tem bolj se bliža živalski stopnji življenja.“ (Str. 139-141) Če moreš, dragi Nikolaj, podčrtaj s tiskarskim rdečilom zgoraj navedeno besedo „knjig“, kar zadeva življenjsko funkcijo Slovenske kulturne akcije.

ONI dan sem bral v potopisu Tango (izpod peresa G. Mikesa, v Londonu 1961, pri André Deutsch), da so Argentinci žalostni ljudje, „ker jih njih slavni tango k temu navaja... Rad imam argentinski tango,“ toži avtor, „ritem, melodijo, toda če bi se mu vdajal več kot trideset minut, bi me vlekle v samomor.“ Je res tako hudo? Pa naj dodam svojo lastno drobno tožnico: z izjemo Papeževih pesmi se zdi, da ni nikogar, ki bi slovensko pel o argentinski zemlji, ki mora imeti – kakor vsaka zemlja – v obrazu vsakdanjosti čudovito lepe poteze.

Tako dolgo že pišem ta aerolog, da sem pozabil šteti dneve. Sicer pa je spet japonski večer z vetrom od morja, le čudno, da se morje zdi tako strašno daleč od vseh teh z drobnimi lučkami mežikajočih stavb. Baje je v mestih trikrat več stanovanjskih hiš kot pa po vaseh in trgih; celotno število stanovanjskih hiš in hišic je približno 29 milijonov. Čim bolj se večer umika noči, tem rahlejši je svit nad celotnim mestom. Tam, kjer živim jaz, pa so velike prerije teme: posamezne luči jo še poudarjajo. Da Te ne bom dolgočasil, Ti zapišem še eno pesem, ki jo lahko ime-nuješ

LADJA IZ KAMNA NA MORJU LUČI

Veste, da češplje japonske cveto
v Jámašta na gričih z nasadi.
Belozelenekasto. Ruso-temno.
In s pikami pisma pomladi.

Slavček nemirno rvajih oči:
ne boš več izvoljenke klical?
Kaj te plašijo med dalj penami
oblakov plavuti rezila?

Meščeva zvezda prijadra zvečer
do češpelj, do vetra, do mene.
Drugi ljudje se smehljajo v prezir,
češ, stene so iz kamnov zgražene.

V nočnih valovih srebrno blesti,
ob gričih zibaje počiva.
V češplje in v veter in v moje oči
pozdravov z vesoljstva naliva.

Veste, ko češplje na gričih cveto,
prebiramo pismo pomladi:
več da bo vsem sporočila z nočjo...
posebno samotnim med nami.

Slavček nemirno rvajih oči:
zakaj si naenkrat utihnil?
S hribov pod snegom izvoljenke ni?
Morda te pa išče med njimi?

Tiho se ladja obrača
domov
in sidro se trga
s poljubi.

Češpljini cveti pokrijejo
krov
in mrtvega slavčka
peruti.

Pesem sem napisal v obliki cvetoče češplje. Japonski slavčki pojo že februarja, a le od zore do večera. Tisti verz o ljudeh, ki „se smehljajo v prezir“, se nanaša na Japonce (in druge), ki govore o „demitologizaciji“ mesca – pa pozablja, da je zdaj tema še lepša pod svetlobo, ki si jo kamnita zvezda hodi izposojat za nas. Jamášta – pravzaprav Jamášito, a vsak izgovarja ime teh gričev brez ija –, kako poldrugo uro z avtobusom iz Tokia, od nekdanj slovi po razsežnih oranžnih nasadih, ki pa so februarja, ko je ponavadi sneg na gorovju Hakóne na obzorju, skoraj popolnoma skriti pod valovi tisočev in tisočev češpelj. Cveti dišijo kakor najboljše japonsko žganje.

Morda se čudiš, da nisem zgoraj med manjšine pri nas prištel rod Ainu. M. Inez Hilger je živela nekaj časa med njimi, potem pa l. 1971 izdala izčrpno študijo z naslovom „Pri Ainu. Rod, ki izginja“. Pravi, da je „žalostno, a nespremenljivo dejstvo“, da je sedanji rod – zadnji. Japonsko občestvo jih je absorbiralo; kot Japoncem so jim tudi visoke službe na voljo, če se znajo zanje kvalificirati. Mladi japonski Ainu da se že pridno šolajo.

Na 1841 metrov visoki gori Záo sredi severne Japonske vsak februar severovzhodniki ustvarjajo pošastne figure iz snega, podobne bitjem z drugih planetov. Spominjajo me na platnice prenekaterih japonskih povesti znanstvene fikcije – Japonci jih na platnicah preprosto označajo s SF (science fiction). Istočasno cvetijo oranžno-rumenkasti mesečki na polotoku Bóso južno od Tokia. Na jugozahodnem otoku Kjušu, pri starodavni otoški prestolnici Dazáifu pa sredi pomladne zelenine rdečkastobelo žarijo tako polni češpljevi cveti, da se zdi, da bi na zemljevidu moralo stati „ostanki raja“... V lahnem loku se pno živordečve lakirani mostiči nad leno vodo ribnikov. Med zelenino, cvetje in griče v ozadju se vrivajo tempeljske zgradbe. Slog kipi iz narave, nekako sam sebi zadošča. A meni niso všeč tempeljski maliki. Tudi v drugi polovici 20. stoletja se jim Japonci še klanjajo. Vsaj v tistem praktičnem japonskem duhu, ki računa z možnostjo skrivnostnih, več kot navadnih sil. Eden od templjev v Dzáifu stoji v čast božanstvu modrosti, od januarja do februarja se zgrinja-jo tam okrog študentje in študentke, da si, za vsak primer, kakorkoli zagotovijo uspeh pri sprejemnih izpitih v višjo šolo. Včasih namesto študenta ali študentke uzreš mamo ali očeta, ki napol premražena, s sklenjenimi rokami in lahno sklonjeno glavo stojita pred malikom. Ze skoraj pred 2000 leti je sv. Pavel pisal Korinčanom: „Se spominjate? Kako vas je nekoč, še nekristjane, vlekle in vlekle k nemim malikom?“ (1 Kor 12, 2) V primerjavi z dejanskim poganstvom zablešči Jezusova resnica na poseben način. Resnica in ljubezen. Resnica ljubezni. In ljubezen resnice. Je sv. Pavel mislil tudi na Dazáifu, ko je molil za Efežane: „Da bi vam Bog našega Gospoda Jezusa Kristusa, izvor slave, naklonil duha modrosti?“ (1, 17)

Upam, da nas ne bo več letos obiskal zimski podtropski ciklon, ki ima grdo navado, da se z rumenkastim prahom in včasih s snežinkami zapodi skozi Tokio – ljudje mu pravijo Tájvan-bózu, po naše Tajvanski porednež ali pa Tajvanski bonec. Baje je tako imenovan po zgodnjepomladnih viharjih klasičnega obsega okrog Tajvana, kakih pet letalskih ur iz Tokia.

NAJIN aerolog moram končati – februar, ki ga v moderni japonščini imenujemo preprosto nigácu, drugi mesec, odhaja. Čez petdeset dni je velika noč.

NAROČNINA za GLAS SKA – 2. polletje 1976

Naročnina za drugo polletje tega letnika Glasa Slovenske kulturne akcije je **600 novih pesov** (julij – december 1976) samo za naročnike v Argentini, ki smo jim januarja določili le plačilo prvih šest števil. Za inozemstvo je naročnina nespremenjena: **5 dolarjev za vse leto.**

OSREDNJA PROSLAVA V LJUBLJANI

Slavnostna počastitev 100-letnice rojstva Ivana Cankarja je bila v Ljubljani v soboto, 8. maja 1976, v dvorani Tivoli. V imenu predsedstva Jugoslavije in jugoslovanske kompartije je govoril Edvard Kardelj, o liku Ivana Cankarja pa podpredsednik Akademije znanosti in umetnosti, akademik dr. Bratko Kreft. Prvi je Cankarja predstavil politično, razumljivo da po komunistični šabloni, kot predstavnika „slovenskega proletarskega naroda... kot revolucionarja delavskega razreda, socialista...“ po leninističnem rezu. Kot umetnika in socialistično etičnega kritika in upornika ga je pokazal drugi. Oba govornika komunistične manjšine sta, razumljivo, sklepala počastitvene besede z že obrabljanim in več kot dolgočasnim neprepričanjem, da je Cankar „produkt slovenskega delavskega (komunističnega) gibanja“; ni ga mogoče ločiti ne kot kritika ne kot umetnika od materialističnega socializma...

Tudi tendenčno, a manj politikantsko je bil zastavljen drugi del proslave: uprizoritev nove dramatisacije Hlapca Jerneja, ki jo je posebej za to priložnost zapisal dramaturg Primož Kozak, režiral pa Jože Babič, medtem ko je dal scenični okvir predstavi na dvonivojskem eliptičnem prizorišču Peter Skalar. Po poročilih o uprizoritvi, po zasebnih poročilih nekaterih gledalcev, pa tudi po dokaj bogatem fotografskem gradivu moremo sklepati, da je bila predstava formalno kvaliteten gledališki dosežek; tudi svojski dogodek v zgodovini slovenskega gledališčenja: prireditelji so uspeli v isti predstavi prvič združiti igralke in igralce vseh slovenskih poklicnih gledališč. Nastopilo je 48 igralcev in igralk, študentje ljubljanske igralske akademije, otroci iz Pionirskega doma in člani folklorne skupine France Marolt. Jerneja je predstavil igralec Polde Bibič. Višek predstave, so zapisali kritiki, je bil v požaru Sitarjeve domačije, ki ga je režiser upodobil s plapolanjem rdeče osvetljenih rok, med katere vržejo Jerneja – v njegov revolucionarni ogenj. Ponovili so predstavo tudi 10. maja.

Prireditev iz dvorane Tivoli, ki je bila docela zasedena z uradnimi delegacijami iz vse Slovenije, tudi iz zamejstva, so prenašale vse televizijske postaje v Jugoslaviji. Uradno so naštel čez 6000 udeležencev.

PROSLAVA V NOVEM MESTU

Cankarjev stoletni rojstni dan so počastili uradno tudi po vseh drugih slovenskih mestih in trgih. V Novem mestu so v Jarčevi študijski knjižnici odprli razstavo Cankarjevih knjig, prvih ponatisov in prevodov: izkazalo se je, da je Cankar preveden v hrvaščino, italijanščino, francoščino, nemščino, danščino, finščino, esperanto, češčino, slovaščino, angleščino, madžarščino, ruščino, bolgarščino, albanščino in celo v kitajščino. Klub dolenskih študentov je pripravil večer slovenske poezije, posvečen Cankarju in Ketteju. Osrednja proslava z Večerom Cankarjeve besede je bila v Novem mestu v začetku maja. Pripravila jo je skupina igralcev ljubljanske Drame.

V ZAMEJSTVU

Iz tržaških in goriških listov smo zaznali, da se je slovensko zamejstvo na Goriškem, Primorskem in Tržaškem s prizadevnostjo lotilo proslavljanja Cankarjeve stoletnice. Počastitve so bile po vseh večjih slovenskih središčih od Trsta do Gorice, po okoliških trgih in vaseh. Povsod združene s primernimi nagovori, ki omenjajo Cankarjevo prisotnost v našem času, pa hkrati tudi z izbranimi recitacijami Cankarjeve besede.

Slovenska prosveta in župnijski domovi na Tržaškem so v nedeljo, 9. maja, pripravili v Finžgarjevem domu na Opčinah nad Trstom „Tabor ob Cankarjevi stoletnici“, kot „poklon umetniku in učitelju pokončnosti“. Počastili so ga s pesmijo združeni pevski zbori; z besedo o njem, ki jo je spregovoril pisatelj Saša Martelanc; pisateljevo živo besedo pa so posredovali članice in člani Slovenskega in Radijskega odra.

Na slovenski srednji šoli Ivan Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu so proslavo združili z odkritjem pisateljevega kipa, ki ga je izdelal akad. kipar France Gorše (o tej Goršetovi stvaritvi smo poročali v junjskem Glasu). V Kulturnem domu v Trstu je bila 29. aprila okrogla miza na temo „Ivan Cankar, nacionalno in delavsko vprašanje“. Sodelovali so pisatelj Boris Pahor, sindikalist Boris Gombač in

prof. Samo Pahor. Večer so pripravili Slovenski delavni ljudje v Italiji.

V Društvu Slovenskih izobražencev na Donizettijevi ulici je bil poseben večer v čast Ivanu Cankarju. Na večeru, ki je bil doslej v vrsti letošnjih najbolj obiskan, je predaval univ. prof. dr. p. Vladimir Truhlar DJ o svetovnonazorski poti Ivana Cankarja. Predavatelj si je osvojil trditve Izidorja Cankarja iz Ljubljanskega zvona 1932, češ da so bile miselne osnove marksizma Cankarju tuje. Zanimivo, da se je s to ugotovitvijo v tisti dobi strinjal tudi Josip Vidmar.

Uradna slovenska komisija za Cankarjeve proslave v Ljubljani pa je seveda tudi v zamejstvu pobudila vrsto tendenčnih, na marksistično melodiko ubranih Cankarjevih proslav v Trstu, v Celovcu, na Dunaju, tudi med zdomci v Münchnu. V Trstu je o Cankarju študentom govoril Josip Vidmar. Na dunajski proslavi, ki sta jo pripravila slovenski in avstrijski Pen klub z recitalom odlomkov Cankarjevih del, ki so jih brali slovenski in avstrijski igralci, je govoril dr. Bratko Kreft. Med koroškimi Slovenci je bila osrednja po ljubljanskem marksizmu žegnana proslava v Celovcu. Med drugim je obsegala tudi: otvoritev slovenske knjigarne (Ljubljansko časopisje poroča o nji kot o edini slovenski knjigarni na Koroškem – docela prezre starodavno in še vedno sveže živo knjigarno Mohorjeve družbe v Celovcu; kot da so ljubljanski marksisti šele letos zanesli prve slovenske knjige na Koroško!); počastitev stoletnice na slovenski gimnaziji, prireditve slovenskih koroških študentov, pa gostovanje Drame NG iz Maribora s sedmimi recitali Cankarjevih del. Koliko so ljubljanski mednarodni marksisti uspeli s proslavo slovenskega Cankarja med sezonskimi delavci in zdomci na Bavarskem, nimamo poročil...

NA VRHNIKI

Na Vrhniki, v Cankarjevem rojstnem kraju, je bila 10. maja v obnovljeni dvorani Cankarjevega doma počastitev pisateljeve stoletnice. Govoril je podpredsednik skupščine SRS pisatelj Beno Zupančič. Nastopila sta domača pevka zbor, gledališčniki ljubljanske Drame in Mestnega gledališča pa so uprizorili odlomke iz Hlapcev.

RAZSTAVA V MARIBORU

Ob 60-letnici osnovne šole Ivan Cankar v Mariboru so za pisateljev stoletni rojstni dan odkrili spomenik na zavodu. Isti dan je Univerzitetna knjižnica v Mariboru v avli odprla razstavo „Ivan Cankar v Mariboru“.

V Staršah so pevski zbori z Dravskega polja pripravili v počastitev Cankarjeve stoletnice koncertno srečanje.

„NAŠA BESEDA 76“ V CELJU

Letošnja predstava amaterskega gledališkega ustvarjanja iz vse Slovenije – 9. po številu – je bila posvečena 100-letnici Cankarjevega rojstva. 8. maja je v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju nastopilo 13 skupin iz osnovnih in srednjih šol s skupinskimi ali samostojnimi recitacijami Cankarjevih del. Nastop so nazvali „Naša beseda 76“. V predverju celjskega gledališča so mladi ustvarjalci pripravili tudi likovno razstavo svojih del.

Ljudsko gledališče v Celju je Cankarja počastilo že v začetku leta z uprizoritvijo njegove farse „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ v novi režiji Mileta Koruna (ne v ponovitvi njegove režije iz leta 1965, kot je pripomnil dokaj neinformirano nek obrobni slovenski zdomski listič; o novi režiji bi se bil kronist lahko prepračil iz kritik o letošnji postavitvi Pohujšanja, ob prebiranju fotografskega gradiva s predstave, pa še ob marsičem, če mu gre za objektivno poročanje; nova Korunova režija je povsod vzbudila pohvalne in navdušujoče kritike, ne pa poplavo „pohujšanja“). Žalostno je, da se ne ljubljanska ne mariborska Drama za Cankarjevih sto let nista predstavili vsaj z eno od sedmih njegovih dram.

REVIJE IN LISTI

V Sloveniji so Cankarjevi stoletnici posvetili svoje majske številke vsi listi in revije. Sodobnost je 5. zvezek naslovljena „Ob stoletnici rojstva Ivana Cankarja“. Obsega 114 strani in je v celoti posvečen Cankarju. O njem pišejo Kraigher, Vidmar, Lokar, Bor, Smole, Božič, Štih, Ocvirk, Munda,

Bernik, Kos, Moravec, Voglar, Zadavec, Marja Bošnik, Mitrovič, Löffler-Slodnjak, Pogačnik, Korun in Malina Schmidt. V večinski meri se je Cankarjevemu spominu oddolžil tudi periodik Naši razgledi.

Ljubljansko Delo je sobotno prilogo 8. maja v celoti posvetilo Cankarju. Uvodnik je zapisal Josip Vidmar. Ni treba posebej poudarjati, da je vse uradno pisanje ob stoletnici v časopisih, pa tudi v večinskem delu revialnega tiska, prežeto z zaplesnelimi režimskimi zagotovili, da gre pri Cankarju in njegovi umetnosti za pravega marksista in proletarskega (po leninovski!) umetnika. Z vsem prikazovanjem Cankarjeve stoletnice in z vsem pisanjem o njem uradni slovenski režimski tisk sam sebe bije po zobeh: po eni strani trdi, da je Vrhničan slovenski, očita nekomunistom, zamajskim in zdomskim Slovincem, da si ga prisvajajo in ga tendenčno predstavljajo, po drugi pa ga razglašajo za marksista (kar nikoli ni bil), za ateista (ko je bil – dokazano je! – kristjan) in si lasti nad njim monopol, kot da ga je partija napravila za pisatelja, umetnika, človeka!

Tudi ljubljanski radio se od 24. aprila naprej klanja Cankarjevemu jubileju: pripravil je vrsto literarnih večerov, kjer ob izbranih odlomkih iz Cankarjevih del govori spremno besedo o Cankarjevi prozi dr. Kos.

Kako bogato se je Cankarjevega jubileja spomnil verski tehnik Družina, smo poročali že v julijskem Glasu.

Madinska revija Ognjišče, ki izhaja v Kopru, je v svoji letošnji majski številki Cankarjevi stoletnici posvetila posebno večstransko prilogo v barvnem tisku, z mnogimi ilustracijami, ki so povezane s Cankarjevim življenjem in delom. V daljšem, prikupnem in izredno objektivno napisanem spisu predstavlja revija mlademu slovenskemu rodu preprosto, a miselno globoko orisano Cankarjevo osebnost, delo, posebej pa pomen, ki ga ima za vso slovensko stvarnost.

Tudi zdovski periodični tisk se je v večji ali manjši meri poklonil Cankarjevemu spominu. Naštevanje vsega, kar je bilo letos zunaj Slovenije napisanega in natisnjena o vrhniškem mojstru slovenske besede, bi bilo predolgo. Kot kronisti smo v glavnem registrirali najvažnejša pisanja o njem v domovini, ker so listi in revije iz Slovenije dostopni le prav skromni manjšini zdomcev.

CANKARJEVE MATERE

so se spomnili konec aprila v njenem rojstnem kraju na Vrzdencu. Pred rojstno hišo v Rozmanovem mlinu je govoril prof. Janez Logar spominsko besedo; s petjem se mu je pridružil mladinski zbor horjulske osnovnice, pa recitatorji z izbranimi Cankarjevimi teksti. Prosvetno društvo Horjul je v krstni izvedbi predstavilo dramatisacijo Cankarjevega „Kurenta“. Besedilo je priredil Marjan Bena, režiral pa je Franc Končan. Zanimivo je, da so edino provincialna slovenska gledališča počastila Cankarja kot dramatika s celovečernimi uprizoritvami, bodi njegovih dram (Ljudsko gledališče v Celju) ali pa z dramatisacijami (Hiša Marije Pomočnice, v kranjskem Prešernovem gledališču).

FILM „MARTIN KAČUR“

Igor Pretnar je na scenarij dramatika Vitomila Zupana posnel celovečerni film „Martin Kačur“, s podnaslovom „Idealist“. Scenarij je napisan po Cankarjevem romanu Martin Kačur. Film so prvič izvajali 23. aprila letos na državnem gledališkem festivalu Sterijino pozorje v Novem Sadu in Cankarjevo počastitev (poleg recitala Cankarjevih proznih del, o katerem smo pisali v aprilsko-majskem Glasu). Krstno predstavo v Ljubljani pa je film doživel 2. maja letos. Ob premieri je govoril slavnostno besedo književnik Ciril Zlobec. Hkrati so začeli film predvajati tudi po vseh večjih krajih v Sloveniji. Film je že druga stvaritev na Cankarjev tekst. Pred leti so izdelali film po romanu „Na klanecu“, ki ga ima kritika za največje Cankarjevo prozno delo. (V Glasu smo o tem filmu prinesli daljše poročilo.)

IVAN CANKAR IN LIKOVNA UMETNOST

so poimenovali razstavo, ki so jo v Ljubljani v Mestnem muzeju odprli konec aprila. Razstava je predstavila vse dosegljive Cankarjeve portrete, ki so jih slikali ali risali njegovi sodobniki. Razstavi je bila pridana še ilustracija Cankarjevih knjig, kot posebna vrednost pa tudi risbe, ki jih je Cankar sam narisal: znano je, da je bil dober risar, nekaj časa ga je mikal celo uk na slikarski akademiji...

Pomankljivost razstave je bila gotovo odsotnost Cankarjeve skicirske, ki jo hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Razstavo je pripravil kustos Mestnega muzeja Franc Zalar ob sodelovanju akad. slikarja Mihe Maleša. Na posebnem mestu je bil gledalcem predstavljen tudi najvernejši Cankarjev portret, risba slikarja Franceta Podrekarja: edino njemu je Cankar 1908 sedel in poziral. Posebnost je bila tudi skica Cankarjevega prijatelja impresionista Ferda Vesela, ki je upodobil pisateljevo obličje, preden so ga prekrili s pokrovom na krsto.

SLOVENSKE ZALOŽBE CANKARJU

Cankarjeva založba je v počastitev stoletnice svojega patrona izdala štiri knjige, ki se posebej nanašajo na Cankarja ali pa so prav njegov tekst. Boris Ziherl je napisal knjigo „Ivan Cankar in naš čas“, kjer z marksističnim zagledom motri Cankarjevo ustvarjalnost. Josip Vidmar pa knjigo „O Ivanu Cankarju“, kjer je zbral, kot je zapisal, „skoro celotno bero mojega petdesetletnega miselnega sočevanja s Cankarjevim umetniškim svetom... zbral vse... s čimer se dodane vsaj do neke mere lahko strinjam“. Obe knjigi sta izšli v zbirki Bela krizantema.

V zbirki 100 romanov je pri isti založbi izšel ponatis Cankarjevega romana „Hiša Marije Pomočnice“. Spremno študijo je prispeval prof. dr. Janko Kos.

Kot miniaturne so v ureditvi Borisa Merharja izšle Cankarjeve „Pesmi“ in „Podobe iz sanj“.

Mladinska knjiga je za stoletnico pripravila množično naklado brošure Ivan Cankar v sliki in besedi. Brošura je izšla kot prva knjiga nove zbirke Obrazi v nakladi 20 000 primerkov. Založba namerja za Cankarjev jubilej ponatisiti v nakladi 2500 primerkov še 7 izbranih knjig Ivana Cankarja v zbirki Naša beseda, ki jih je uredil Josip Vidmar.

Ob Cankarjevemu jubileju je založba izdala tudi izvorni roman Antona Slodnjaka o Ivanu Cankarju „Tujec“. Z njim sklepa pisatelj trilogijo: Prešeren – „Neiztrohnjeno srce“, Levstik – „Pogine naj pes“ in zdaj še Cankar. Hkrati je založba pripravila tudi miniaturno izdajo „Beseda Ivana Cankarja“, ki jo je uredil Boris Merhar. V zbirki Moja knjižnica pa bodo v Dobrovoljčevi ureditvi izšle Cankarjeve novele „Moje življenje“ in „Tuje življenje“; v ureditvi dr. Bratka Krefta pa „Hlapec Jernej in njegova pravica“.

Mariborska založba Obzorja je Cankarjev jubilej počastila med drugim tudi s posebnim natisom novele Martin Kačur.

NA NAGELJ SO POZABILI

Na mnogokaj so se spomnili prireditelji uradne počastitve Cankarjeve 100-letnice na Slovenskem, na eno pa so (hoté?) pozabili – Cankarjev grob pri Sv. Križu v Ljubljani, ki je hkrati tudi grob naše Moderne: v njem čakajo vstajena Murn in Kette, ob strani pa Župančič, je bil na stoletni dan pisateljevega rojstva brez rož, brez krizanteme brez nageljna: ni obveljala tokrat Cankarjeva: „ne bele krizanteme na oguljen frak – rdeč nagelj na kamižolo“...

V ljubljanskem Dnevniku smo brali 15. maja 1976 kratko obvestilo z naslovom „Cankar brez nageljna“, ki ga je podpisal N. N. Za zgovornost kronike o Cankarjevih proslavah doma ga prinašamo v celoti:

„Ob proslavljanju Cankarjeve stoletnice, ko smo domislili in si izmislili vse, kar je bilo v zvezi z največjim slovenskim pisateljem, ko so plapolale zastave in so prihajale delegacije z vseh koncev naše domovine in smo prodajali značke z njegovim likom (za preprostega šolarja po dokaj visoki ceni 20 dinarjev) in gledali v tivolski dvorani in na TV zaslonih impozantno sceno, in še in še bi lahko naštevati... smo pozabili na Cankarjev grob, na njegov zadnji dom med sopotniki Moderne Kettejem, Murnom in Župančičem.

Cankarjev grob je ostal brez nageljčka in brez venca.“

Postscriptum GLASA: So morda hoteli prireditelji Cankarjevih proslav v Socialistični republiki Sloveniji s to pozabo povedati, da Cankar ni verjel v posmrtnost? Ali da so fantazija njegove v slovenski svet za vse čase zaklicane besede: „... nekje je drugo življenje, kjerkoli; plemenitejši, večji, spoznanja polno življenje... Jaz verujem v to drugo življenje – odkod drugače hrepenenje po njem, hrepenenje po smrti, po osvobojenju iz te žalostne ječe!“ (Lepa Vida)... – ali 1909, ko poje v sonetu: „... Luč je in Bog je!“

o naših knjigah pišejo

Smer v slovensko državo je v letošnji 62. številki (15. 6.) objavila kritično poročilo o Marijana Marolta življenjepisni povesti „*Jože Petkovšek*“, ki je lani izšla pri Kulturni akciji. Poročilo je napisal Tine Duh. Predstavljamo našim bralcem glavne odstavke.

Po predstavitvi knjige in njenega pisatelja, je kritik zapisal: „Svoj prvotni cilj, literarni opis življenja in dela slikarja Petkovška, je Marolt dosegel le deloma; le do poglavij, ko začne v mlademu študentu odkrivati prirojeno nagnjenje do risanja in slikanja... Zato je Marolt življenjepis pričel kot novelo. V prvih poglavjih je živahno razgiban pripovednik... ki nam oriše razmere v takratnem Verdu, kjer se je 7. marca 1861 rodil bodoči slovenski slikar Jože Petkovšek. V po vsebini drugem delu in vse do zadnjih poglavij pa se Marolt ni mogel izogniti dejstvu, da je predvsem bil umetnostni zgodovinar. Tako je njegova življenjepisna povest iz literarne novele polagoma prešla v znanstveno razpravljanje o umetniku, ki je v slovenskem slikarstvu predhodnik impresionizma.

Pa tudi ta Petkovškov razvoj nima oblike konvencionalne

znanstvene razprave, ampak je Marolt nastajanje posameznih Petkovškovih slik in portretov in njih slogovno analizo podal v obliki anekdot iz krajev, kjer je slikar iskal izpopolnitve in smeri svoji umetnosti. Marolt je od svojih otroških let rasel v senci spomina na svojega rojaka slikarja in je vse življenje zbiral podatke o njem. Ti podatki pa so prišli do njega večinoma v obliki anekdot iz slikarjevega življenja; slišal jih je od Petkovškovih sodobnikov slikarjev in od vrhniških domačinov. Morda ima zato vse Petkovškovo romanje po središčih takratnih evropskih slikarskih šol... bolj obliko anekdote kot pa novele ali znanstvene razprave. Vendar pa je Marolt plastično opisal slikarjevo bohemstvo... njegov odnos do časa ob degeneraciji realizma, domneven vpliv „nečiste krvi“ na njegovo duševno bolezen, ni pa dal svojega mnenja o vrednosti Petkovškove umetnosti in mu tudi ni prisodil mesta v zgodovini slovenske slikarske umetnosti.

Življenjepisna povest *Jože Petkovšek* je do sedaj najboljša kronika slikarjevega življenja in dela, strokovna geneza in analiza njegovih slik.“

Z A D N J E P O V A B I L O

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA razpisuje

v spomin svojega ustanovnega člana

leposlovno nagrado dr. Ignacija Lenčka 1976

za izvirno prozo: novelo ali črtico z najmanjšim obsegom 10 (deset) tiskanih strani revije Meddobje

Za nagrado je naklonjena vsota 600 (šest sto) ameriških dolarjev, ki bo razdeljena v pet nagrad:

1. nagrada 200 dolarjev
2. nagrada 150 dolarjev
3. nagrada 100 dolarjev
4. nagrada 100 dolarjev
5. nagrada 50 dolarjev

- rokopise je treba poslati v 2 (dveh) tipkanih izvodih na naslov: *Ladislav Lenček - Slovenska kulturna akcija - Leposlovna nagrada 1976 - Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina, do 31. septembra 1976 (datum poštnega žiga)*. Rokopisi morajo biti opremljeni samo s šifro. Avtorjevo

pravo ime in njegov naslov naj bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenim z isto šifro. V primeru, da bi isti pisec sodeloval z več deli, mora poslati vsak rokopis v posebnem zavoju. Spremna pisma s pravih avtorjev imenom bo ocenjevalna komisija odprla šele po podelitvi nagrad.

Buenos Aires, 1. decembra 1975

darovi

ga. Zinka Rupnik, Castelar, Argentina, 500 pesov
ga. N. N., San Justo, Argentina, 500 pesov
Dušan Pip, Olivos, Argentina 1000 pesov
Ciril Markež, Bariloče, Argentina, 100 pesov

Bojan Ribnikar, ZDA, 50 dolarjev
dr. Franc Puc, ZDA, 5 dolarjev
dr. Nikola Pribič, ZDA, 5 dolarjev
duhovnik Janez Grilc, Venezuela, 50 dolarjev

CORREO ARGENTINO Suc. 1407	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvajsetkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jeločnik, Zapiola 1723, I D, 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: *Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina*. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (*Valentín Debeljak*), *Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina*. - Za podpisane članke odgovarja podpisnik.